

Pakistan Talibanının Kuruluş Süreci ve Pakistan Ulusal Güvenliğine Etkileri

Giriş

Pakistan; jeopolitik, jeoekonomik ve güvenlik bağlamında yeryüzünün en hassas bölgelerinden biri olan Hint Alt Kıtası'nın denge unsuru ülkelerinden biridir. Aynı zamanda bazı süper güçler (ABD ve Çin) için hem terörizmle mücadelede hem de bölgesel politikalarda önemli bir müttefiktir. Kuruluşundan itibaren hem Çin hem de Batı blokunu dengede tutan bir dış politika formülü ile hareket eden Pakistan'ı etkileyen iki önemli olay; Hindistan ile giriştiği sürekli rekabet ve Orta Asya'nın kapısı kabul edilen, "imparatorluklar mezarlığı" olarak bilinen Afganistan ile son dönemde ortaya çıkan gerginliktir.

Afganistan, Pakistan açısından hem vatandaşlarıyla olan akrabalık bağları hem de sınırı nedeniyle önem arz etmekle birlikte, önemi sadece bu hususlardan kaynaklanmamaktadır. Zira 1979 Afgan-Sovyet Savaşı'ndan itibaren Pakistan'da milyonlarca Afgan mülteci yaşamaktadır. Dolayısıyla Afganistan (mülteciler, savaşçılar) Pakistan'ın ulusal güvenliği ve iç politikasında öncelikli konular arasında yer almaktadır.

Pakistan'ın ulusal güvenliğini ve siyasi atmosferini etkileyen diğer bir husus ise medreselerdir. Sayıları on binlerle ifade edilen medreseler, ülkenin dini yaşamında etkin olduğu kadar, Afgan-Sovyet Savaşı'ndan beri bilindiği üzere, iç ve dış politikasında da önemli bir araçtır. Lal Mescidi katliamıyla birlikte ülkenin başlıca sorunlarından birine dönüşen medreseler, Afganistan'daki çatışmaların yanı sıra Pakistan devletine karşı başlatılan çatışmalara da savaşı temin etme görevini üstlenmiştir.

11 Eylül 2001 İkiz Kule saldırıları sonrası oluşan uluslararası ortam ve Pakistan'daki bu gelişmeler, ülkede devlet-dışı silahlı aktörleri ortaya çıkarmıştır. Bu aktörlerden bir kısmı (ekseriyetle geri kalmışlık ve Durand Hattı kaynaklı sınır probleminden dolayı ortaya çıkan) Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP/Pakistan Talibanı) gibi örgütler; diğer kısmı ise terör eylemleri yapan örgütler eliyle ülkeyi kısa süreli bir iç savaşa sürüklemiş ve ulusal güvenliğini derinden etkilemiştir.

Ekim 2025'te Taliban yönetimindeki Afganistan ile Pakistan arasında, Durand Hattı boyunca ve Belucistan, Hayber Pahtunhva ile komşu kabile bölgelerinde artan sınır çatışmaları meydana gelmiştir. Bu çatışmalarda karşılıklı ateş açılması haricinde, insansız hava araçlarıyla gerçekleştirilen hava saldırıları ve bazı bölgelerde ağır topçu atışları gözlemlenmiştir. Çatışmalar sonucunda sivil kayıplar ve yaralanmalar yaşanmış; evler ve sivil tesisler zarar görmüş, ticari geçişler kısıtlanmıştır. Ancak gerilimin en önemli boyutu, devlet-dışı silahlı aktörlere dayalı krizin yeniden dikkat çekmesi ve iki İslam ülkesinin karşı karşıya gelerek bölgesel güvenliği derinden etkileme potansiyelini barındıran kısa süreli bir çatışmaya girişmesidir. Mevcut süreçte arabulucu ülkeler vesilesiyle sükûnet sağlansa da kökeni geçmişe dayanan krizin yeniden alevlenme ihtimali mevcuttur.

Bu çalışma, Pakistan ile Afganistan arasında mevcut çatışmaların müsebbibi olarak gösterilen Tehrik-i Taliban Pakistan'ın (Pakistan Talibanı) kuruluşu, bölgedeki mevcudiyetini sağlayan unsurlar ve bu örgütün Pakistan-Afganistan ilişkilerine etkilerini incelemektedir.

Kabileler Bölgesi Ve Pakistan Talibanı'nın Kuruluşuna Zemin Hazırlayan Olaylar

İngilizlerin Afganistan'ı ele geçirmek amacıyla XIX. ve XX. yüzyılın başında gerçekleştirdiği üç işgal operasyonunda askerî anlamda güçlük çektiği coğrafya, Peştunların yaşadığı kabileler bölgesidir. 1893'te İngiltere ile Afganistan arasında imzalanan Durand Hattı Antlaşması ile Kabileler Bölgesi İngilizlerin hâkimiyetine geçmiş, sonrasında ise 1947'de bağımsızlığını kazanan Pakistan'ın sınırlarına dâhil

edilmiştir. Bu gelişme aynı zamanda Afganistan-Pakistan sınırını da belirlemiştir. Etnik ve dinî çeşitliliğin fazla olduğu tipik bir Müslüman ülke olan Pakistan İslam Cumhuriyeti ile kabileler arasında, Pakistan'ın kuruluşundan sonra hem bazı Peştunların Afganistan ile birleşme isteği hem de Afganistan'ın bu bölgeyi kendi toprağı saymasından dolayı gerginlik ve çatışmalar yaşanmıştır. Nitekim bu bölge üzerindeki ihtilaf, Afganistan ile Pakistan'ın ilişkilerinin belirleyici etkeni olmuştur.

Pakistan yönetimi, Afganistan'ın Pakistan'ın bağımsızlığını tanımasından sonra Kuzeybatı Sınır Eyaleti (Hayber Pahtunhva) ve Federal Yönetilen Kabile Alanlarına (FATA) özerklik vermiş ve bu bölgelerin iç işlerini kabilelerin yönetimine bırakmıştır. Bölgenin yönetimini kabile liderleri ve bölgeye has kabile konfederasyonu olan "cirga" üstlenmiştir. Bölgenin etno-dinî kimliği neredeyse tamamen Peştun ve Sünni Müslümanlardan, geriye kalan az kesim ise Şiiiler ve Sihlerden oluşmaktadır. 2018'de yapılan bir düzenleme ile bu iki bölge (Kuzeybatı Sınır Eyaleti ve FATA) birleştirilmiştir.

Kuzeybatı Sınır Eyaleti ve Kabileler Bölgesi, Afgan-Sovyet Savaşı'nda cephenin geri hattı konumunda olmuştur. Bölgeden kabile mensubu savaşçılar ve medrese öğrencileri Afgan savaşına katılmıştır. Bilhassa Celaledin Hakkani'nin kurduğu ve Taliban'ın arka bahçesi olarak adlandırılan Hakkaniye Medresesi, savaşın başından itibaren cepheye insan göndermiş, sınırın diğer tarafında yaşayan akrabaları ile bağlarını sürdürmüştür. ABD'nin 11 Eylül saldırılarının ardından Afganistan'a yönelik başlattığı askerî operasyondan sonra dağılan savaşçılar, yeniden örgütlenerek Afganistan'a geri dönüp ABD ile savaşmak amacıyla Kabileler Bölgesi'ne sığınmıştır. Yaklaşık 40 bin kişilik bir savaşçı grubunun bu bölgeye toplanması, ABD'yi ve bölgesel güçleri güvenlik açısından endişelendirmiştir. ABD, bölgedeki varlığına sorun teşkil etmemesi ve Taliban ile El-Kaide unsurlarını tamamen bitirmek için Pakistan yönetimine bu savaşçılara müdahale etmesi yönünde baskı yapmıştır.

Afganistan'da 11 Eylül öncesinde Taliban'ın iktidarda olduğu dönemde Pakistan'ın kabile mensubu savaşçıları haricinde, Keşmir cephesinde Hindistan ordusuna karşı savaşan Pencap ve Sindli savaşçılar da kabile bölgelerine sığınmıştır. Dolayısıyla kabile bölgelerine sığınmış savaşçılar, o dönemde Pakistan'ın iç siyasetindeki başlıca hassas meselesi olmuş ve Pakistan'ın yaklaşımına dair bazı kaynaklarda farklı iddialar ileri sürülmüştür. Bu iddialar, Pakistan'ın askerî operasyonlarının ABD ile gönüllü ya da zoraki ittifak olmak üzere iki yönlü ilerlediği yönündedir. "Pakistan, 11 Eylül'ün ardından ABD'nin uluslararası düzeyde terörizme karşı başlattığı savaşta ana müttefiki olmuştur. Ancak Pakistan, bu mücadelede ABD ile zoraki ittifak yapmıştır. Çünkü Pakistan, ABD ve müttefikleri tarafından düşünülmeyen gerçekleştirilen Afganistan işgalini desteklemek zorunda kalmıştır. Pakistan'ın bu kararının devlet güvenliği ve terör faaliyetleri açısından derin sonuçları olmuştur." Nitekim "11 Eylül sonrasında dönemin Cumhurbaşkanı Pervez Müşerref'in ABD Başkanı George Bush ile ittifakı ve teröre karşı savaş, kabileler kuşağında ordu operasyonlarının yanı sıra Pakistan merkezli çok sayıda aşırılık yanlısı grubun yasaklanmasına yol açmıştır."

2004 yılına kadar bölge nispeten sakin bir ortam sürerken, Ekim 1999'da askerî darbe ile Pakistan'da yönetimi ele geçiren General Pervez Müşerref'e 2003 yılında düzenlenen iki suikast girişimi, savaşçılarla ilişkilendirilmiştir. Diğer yandan Bin Ladin başta olmak üzere El-Kaide ve Taliban liderlerinin Pakistan'a bağlı bu bölgelerde saklanması, hem komşusu Afganistan hem de Bush yönetiminin tepkisini çekmiş ve Pakistan ordusu, Müşerref'e yönelik suikast teşebbüsü ve ABD'nin baskılarının ardından Mart 2004'te El-Kaide ve Taliban unsurlarına yönelik operasyonlara başlamıştır. Misafirperverlik, Peştun örfünün (Peştunvali) ana kurallarından birisidir ve misafir, canı pahasına ev sahibi tarafından korunur. Geleneksel kodların güçlü olduğu bu bölgede askerî operasyonlar, yerli halkı ve yabancı savaşçıları birbirine yakınlaştırmıştır. Bu gelişmeler, savaşçıları Afganistan'ı işgal eden ABD ve müttefiklerinin dışında, Pakistan'ın askerî operasyonlarına karşı da mukavemet göstermeye tetiklemiştir.

Kabileler ile Pakistan arasındaki gerilimin dönüm noktası, 1990'lı yılların ortalarında Güney Veziristan'dan Afgan savaşına katılıp, 11 Eylül'den sonra yurduna geri dönen ve sonrasında El-Kaide ve Taliban unsurlarının Kabileler Bölgesi'ne yerleşmesini sağlayan, işgal güçlerine karşı askerî operasyonları düzenleyip aynı zamanda savaşçıların da örgütlenmesini üstlenen Nik Muhammed'e; Haziran 2004'te ABD'nin insansız hava aracı ile düzenlediği suikasttır. Zira savaşçılar arasında bu operasyonun Pakistan ordusunun desteğiyle yapıldığı yönünde bilgilerin yayılması tarafların arasını açmış, henüz kuruluşu ilan edilmeyen Taliban saflarına katılan kabile mensubunun sayıca artmasına neden olmuştur. Pakistan yönetimi ve Kabileler, Nik Muhammed'in ölümünden sonra zaman zaman sulh anlaşmaları yapmasına rağmen, kalıcı barış tesis edilememiş ve sorun çözümsüz kalmıştır.

Lal Mescidi Olayı: Pakistan'ın Savaşa Sürüklenişi

11 Eylül sonrasında ABD'nin George W. Bush'un öncülüğünde başlattığı ve uluslararası politikanın yeni gündemi olan "önleyici güvenlik paradigması", Pakistan'da istikrarsızlık ve kaosa neden olmuştur. Bilhassa 2007 yılı, bu politikanın neden olduğu sorunlar açısından önemlidir. Kabileler Bölgesi'ne toplanmış olan on binlerce savaştan kaynaklanan kritik durum, Kasım ayında yapılması planlanan genel seçimler ve Pervez Müşerref'in politikalarına karşı artan tepkiler, ülkenin yangın yerine dönüşünün işaretini vermiş; 2007 yılını Pakistan tarihinde en kanlı yıl yapan olayların en önemlisi Lal Mescidi Operasyonu olmuştur.

Lal Mescidi, 1960'lı yılların başında Hint Alt Kıtası'nın paylaşımından önce günümüzdeki Hindistan sınırları içinde kalan bir medresenin hocası olan, Diyobendi geleneğine bağlı Mevlana Muhammed Abdullah tarafından kurulmuştur. Aynı zamanda kız ve erkek öğrencilere din eğitimi veren iki medresesi bulunmaktadır ve Hakkani Medreseleri'nden sonra Afgan savaşına en çok savaşçı gönderen medreseler Lal Mescidi'ne bağlı olanlardır.

Savaşçı grupları ve medreseler, Pakistan'ın Soğuk Savaş dönemi bölgesel dış politika yapımındaki iki önemli unsuru olmuş; ancak Pervez Müşerref döneminde, 11 Eylül sonrasında bu politikada değişikliğe gidilmiştir. Nitekim bu politika değişikliğinin ilk işareti de ABD ile koordineli bir şekilde Kabileler Bölgesi'ne gerçekleştirilen askerî operasyonlardır. Pakistan'ın bu politika değişikliği, Lal Mescidi yönetiminin tepkisini çekmiş ve mescit yönetiminin bu gelişmelerden dolayı iktidar ile arası açılmıştır. Diğer yandan ülkedeki kaos ortamı halkın da tepkisini çekmiştir.

Lal Mescidi yöneticisi Mevlana Abdullah'ın oğullarından Mevlana Abdurreşid Gazi, 21 Mayıs 2007 tarihinde *Pakistan News* gazetesinde yayımlanan "Nereye Gidiyoruz?" başlıklı makalesinde, 2004 yılında hükümetle mescit arasında meydana gelen gerilimin perde arkasını şu sözlerle dile getirmiştir:

"Pakistan ordusundan bir yarbay geldi. O sıralarda ordunun, en şiddetlisi Vana Bölgesi'nde olan, operasyonları devam ediyordu. Yarbay, bu çatışmalara katılmanın (Taliban, El-Kaide militanlarının ve onlara sempati duyanların öldürülmesinin) Kur'an ve sünnete dayanarak hükmünü belirten bir fetva vermemi istedi. Ona, Müslümanın öldürülmesini haram kılan Kur'an ayetlerinin ve hadis-i şeriflerin yer aldığı bir fetva yazdım. Pakistan hükümeti ve emniyet birimleri bu fetvaya çok sinirlendi ve geri çekmemi istediler. Ama ben reddettim. O günden sonra mescidin ve Hafsa Üniversitesi'nin teröristlerin sığınağı olduğunu iddia etmeye başladılar."

Lal Mescidi, 11 Eylül'den sonra ABD ile ittifak yapan Pakistan yönetimini eleştirmiş, öyle ki hükümet ve ABD karşıtı protestoların merkezi hâline gelmiştir. Camiye bağlı medreselerden birçok öğrenci, ABD'nin Afganistan'a düzenlediği operasyon esnasında Taliban saflarında işgal güçlerine karşı savaşmıştır. Abdurreşid Gazi, 2004'te Pakistan halkını Veziristan'daki ordu operasyonlarına karşı savaşçıların direnişine katılmaya çağıran bir fetva yayımlamış ve Pakistan yönetimi ile bu fetvadan dolayı ilişkileri kötüleşmiştir. Ayrıca Pakistan emniyet güçlerine karşı savaşanların şehit olduğunu ve çatışmalarda ölen askerlerin cenaze namazlarının kılınmaması yönünde de fetva vermiştir.

Pakistan yönetimi ile Lal Mescidi idarecileri arasında yaşanan bu gerilimden sonra, mescidin yapıldığı arazinin devlet arazisi olduğu ve gasp edilerek yapıldığı belirtilerek terk edilmesi istenilmiştir. Bu duruma hem mescit yönetimi hem de öğrenciler tepki göstermiş, bir grup kız öğrenci Cumhurbaşkanlığı sarayının önünde protesto gösterisi düzenlemiştir. Abdurreşid Gazi ise bu dönemde Pakistan yönetimine Şariat kurallarını uygulama çağrısında bulunmuş, ardından Pakistan güvenlik güçleri mescide "Gündoğumu Operasyonu"nu (Operation Sunrise)" başlatmıştır. Yaklaşık 2 hafta süren operasyon esnasında 100'ü aşkın öğrenci, 11 Pakistan askeri ölmüştür. Abdurreşid Gazi ve öğrencileri güvenlik güçlerine silahlı mücadele ile karşılık vermiş ve 10 Temmuz günü operasyon esnasında öldürüldükten bir sonraki gün operasyonlar sonlandırılmıştır.

Pervez Müşerref, 2007 yılının başında hem Cumhurbaşkanlığı hem de Genelkurmay Başkanlığı görevlerini bir arada yürütmesine muhalefet eden Anayasa Mahkemesi Başkanı İftihar Muhammed Çaudri'yi görevden almış ve bu kararından dolayı tepki almıştır. Lal Mescidi operasyonunun uzaması kamuoyunda aleyhine dönmüş ve tepki aldığı "adli krizden" ötürü, dikkatleri başka yöne çekmek için Lal Mescidi ve din adamlarını kullandığı yönünde iddialar ortaya atılmıştır. Lal Mescidi katliamı, kabile bölgelerine uyguladığı politika ve ABD ile işbirliğinden dolayı Pakistan kamuoyunun tepkisini çeken Müşerref'in gündemi değiştirme, El-Kaide'nin Pakistan'ı savaşa çekme amacı gibi iddialarla anılmakla

birlikte, "esasinda Pakistan'ın 11 Eylül'üdür." Böylece Pakistan'ı yangın yerine çeviren olaylar silsilesi başlamıştır. Pakistan ordusunun dinî kökenli silahlı organizasyonlara yönelik operasyonları, Lal Mescidi operasyonu öncesinde Kabileler Bölgesi ile sınırlı iken, Lal Mescidi'nden sonra ülkenin birçok bölgesine yayılmıştır. Müşerref yönetimine olan tepki bu olaydan sonra artmış ve Kabileler Bölgesi'nde bulunan savaşçı unsurlar Pakistan yönetimine savaş ilan etmiştir.

Pakistan Talibanı'nın Kuruluşu

Lal Mescidi hadisesinden sonra Pakistan'da Müşerref karşıtı 40 silahlı yapılanma, Mehsud Kabilesi'nden Beytullah Mehsud'un liderliğinde Aralık 2007'de merkezi hükümetin politikalarına karşı Pakistan Talibanı'nın (Tehrik-i Taliban Pakistan – TTP) kurulduğunu ilan etmiştir. Abdurreşid Gazi'nin ölümü, kabile savaşçıları etkileyen önemli bir olay olmuş; El-Kaide ve diğer gruplar, güvenlik güçlerinin mescide saldırısını Pakistan hükümeti ve ordusuna karşı savaş gerekçesi olarak öne sürmüştür. Lal Mescidi kuşatmasını takip eden ilk yılda 88'den fazla bombalama saldırısı yaşanmıştır. Saldırılarda 1.188 kişi ölmüş, 3.209 kişi yaralanmıştır. Diğer yandan bu katliam hem Pakistan'a hem de Pakistan'ı din dışı (mürtet) devlet ilan eden El-Kaide ve Pakistan Talibanı'na yüzleşme fırsatı sunmuş; katliamdan hemen sonra 11 Temmuz'da Eymen el-Zevahiri'nin, 20 Eylül tarihinde de Usame bin Ladin'in Pakistan halkını iktidara karşı ayaklanmaya davet eden videoları yayımlanmıştır. Böylece Pakistan'da şiddetin yaşanacağı dönemin başlangıcı verilmiştir.

Pakistan Talibanı ise bu dönemde şeriat ilan ettiği bölgelerde devlet kurmayı, Afganistan'ı işgal eden ABD ve başta bölgesel müttefiki olan Pakistan olmak üzere, işgalci diğer güçlere ve bölgedeki Şii unsurlara karşı mücadeleyi amaçlamış ve mücadelesini bu çerçevede sürdürmüştür. Kuruluşundan kısa bir süre sonra etkili eylemler gerçekleştirmiştir. Bu denli hızlı ve etkili eylemlerinin başlıca nedeni, kontrol ettiği bölgelerde Pakistan'ın idari organlarına alternatif olarak kurduğu şeriat mahkemeleri ve bürokratik makamların halkın ihtiyaçlarına ivedilikle karşılık vermesi ve çözüm üretmesidir. Örgütün bilhassa bölgeyi organize suç örgütlerinden temizlemesi, halkın desteğini almasını sağlamıştır. Dolayısıyla bölgede güçlenmesinin tek gerekçesi medreseler değil, halkın ihtiyaçlarını karşılamasıdır. Ancak örgüt, Taliban'ın Afganistan'da ilk iktidar döneminde uyguladığı politikaların benzerlerini uygulamıştır. Bazı bölgelerde televizyon izleme, müzik dinleme ve kız çocuklarının okullarda eğitim almasının dine aykırı olduğunu iddia ederek yasaklamıştır. Sadece 2007-2009 yılları arasında yüzlerce okul ve işyeri tahrip edilmiş, siviller yaşamını yitirmiştir. Bu eylemler TTP'ye mal edilmiş ve halkın tepkisini çekmiştir.

TTP'nin eylemlerinden dolayı Pakistan'ı kaosa sürükleyen ve ulusal güvenliğini etkileyen bazı olaylar ise şu şekilde gerçekleşmiştir: 27 Aralık 2007'de eski Başbakan Benazir Butto'nun Ravalpindi'de düzenlediği miting esnasında düzenlenen bombalı intihar eylemi ile öldürülmesidir. Beytullah Mehsud, Lal Mescidi baskınından sonra bombalı intihar eylemleri ile Pakistan hükümetine karşılık vermiştir. Bu dönemde gerçekleşen Butto cinayetini, bir kadına zarar vermenin kabile geleneklerine aykırı olduğunu ifade ederek üstlenmemesine rağmen, örgüt cinayet şüphelisi olarak görülmüştür. Örgüt mensuplarının Karaçi'deki Mehran Deniz Üssü'ne, Peşaver Ordu Okulu, Genelkurmay ve istihbarat binalarına düzenlediği saldırılar ve verdiği zarar, Pakistan'ın ulusal güvenliğini etkileyen en önemli eylemlerdir. Örgüt sadece Pakistan'a, Şii unsurlara ve Afganistan'a nakledilen yabancı askerî unsurlara yönelik eylemler düzenlememiş; Pakistan'da konuşlu yabancı güçlere, diplomatik misyonlara, BM ve alt kuruluşlarının ofislerine ve Batılı insani yardım kuruluşlarına da aynı amaçla eylemler düzenlemiştir. Bu bağlamda 11 Eylül olayından sonra yüzlerce kişinin öldüğü ve yaralandığı; 8 Mayıs 2002'de Karaçi'deki Sheraton Otel'i'ne, 15 Mart 2008'de ABD vatandaşlarının bulunduğu Islamabad'taki bir restorana, 5 Nisan 2010'da Peşaver'deki ABD Konsolosluk'u'na, 2 Haziran 2008'de Danimarka Büyükelçiliği'ne ve 20 Eylül 2008'de Marriott Otel'i'nde kalan yabancılara da saldırılar düzenlenmiştir.

Örgüt, NATO ve ABD güçlerinin ikmal yolları için etkili komutanlarından Tarık Afridi'nin liderliğinde bir grubu özel olarak görevlendirmiş, Afganistan-Pakistan sınırında yer alan stratejik öneme sahip Hayber Geçidi'nde birçok operasyon düzenleyerek ABD'nin Afganistan operasyonuna zarar vermiştir. Bu bölgenin dışında muhtelif zamanlarda Islamabad, Sind Eyaleti ve Pencap gibi önemli bölgelerdeki NATO, BM ve ABD'ye ait temel ihtiyaç malzemelerinin bulunduğu depolara ve üslere de saldırılar düzenlemiştir.

Örgütün Batılı yardım kuruluşlarına saldırı düzenlemesinin temel nedeni, bu kurumların misyonerlik ve istihbarat çalışmaları yürüttüğü iddiasıdır. Başta BM ve alt kuruluşları olmak üzere, Kızılağaç Örgütü, ABD ve İngiltere merkezli bazı yardım kuruluşlarına saldırılar düzenlemiş, İslami kurumları hedef almamıştır.

Pakistan Talibanı, ABD, Pakistan yönetimi ve İran'ın güdümünde olan Şii unsurlar arasında yaşanan çatışmalardan ötürü Pakistan'ın neredeyse tüm şehirlerinde çatışmalar yaşanmıştır. Pakistan yönetimi bu eylemlere karşı örgütün etkin olduğu Kabileler Bölgesi'ne çeşitli dönemlerde askerî operasyonlar düzenlemiştir.

2007 yılı, çatı oluşumu olan Pakistan Talibanı'nın kuruluşu olmakla birlikte, aynı zamanda yapının altında yer alan bazı gruplar ile yabancı militanlar arasında çekişmelerin başladığı yıldır. Bilhassa Özbekistan İslami Hareketi (Islamic Movement of Uzbekistan) lideri Tahir Yoldaşev ile Mevlevi Nezir'in militanları arasında yaşanan ihtilaflar, çatışma boyutuna ulaşmıştır. İki grubun çatışmalarında onlarca kişi ölmüştür. Taliban'ın arabuluculuğuna rağmen ihtilaflar bitmemiş, bu nedenle Taliban'ın şura heyetinde yer alan Mevlevi Nezir ve Hafız Gül Bahadır, 2008'de örgütten ayrılmıştır. Bölgedeki ihtilafların diğer bir nedeni de Peştun milliyetçisi kabilelerin ve Awami National Party'sinin (ANP) yabancı savaşçı ve Taliban'ın faaliyetlerinden duyduğu rahatsızlıktır. Pakistan yönetimi, bölgeyi ele geçirmek ve üstün konuma geçmek için bu rahatsızlıktan faydalanarak kabile liderleri olan "malikleri" silahlandırmıştır. Bu gelişmenin karşısında Taliban, Pakistan ve ABD casusluğu iddiası ile kabile liderlerine, ANP yöneticilerine ve mensuplarına yönelik saldırılarda bulunmuştur.

Pakistan halkı, 1979 Afgan-Sovyet Savaşı'ndan beri Afgan mücahitleri desteklemiş, ABD'nin Afganistan'a düzenlediği operasyon ve sonrasında da bu desteği vermeye devam etmiştir. Öyle ki Pervez Müşerref yönetiminin ABD yanlısı politikaları ve Kabileler Bölgesi'ne düzenlediği askerî operasyonlar, halkın bir kısmının tepkisini çekmiştir. Ancak Pakistan halkı, örgütün Pakistan ordusu ve ABD'ye karşı verdiği mücadeleyi, Kabileler Bölgesi ve Afganistan ile sınırlandırmayıp Pakistan'ın tüm bölgelerine yaymasına, bilhassa intihar saldırıları ve bombalı eylemlerine tepki göstermiştir. Sünni halkın değer verdiği türbelere düzenlenen kundaklama eylemleri ve banka soygunları, örgütün insan kaynağı ihtiyacını çoğunlukla karşılayan Peştun bölgelerinde dahi zaman zaman tepkiyle karşılanmıştır.

Pakistan ordusu, örgüt içindeki ayrışma ve hatalı eylem metotlarından faydalanarak, özellikle Svat Vadisi Operasyonu'ndan itibaren tüm gücü ile diğer bölgeleri de kapsayan, ABD hava kuvvetleri destekli askerî operasyonlar düzenlemiştir. Dönemin örgüt lideri Beytullah Mehsud, Ağustos 2009'da ABD insansız hava araçları ile düzenlenen suikastta öldürülmüş, yerine örgütün sözcüsü Hekimullah Mehsud liderliğe seçilmiştir. Örgütün Hekimullah Mehsud döneminde tamamen El-Kaide'nin güdümüne girdiğine dair emareler söz konusudur. Bu dönüşümün işareti, 2 Mayıs 2010'da ABD'nin Times Meydanı'nda yapılması planlanan ancak başarılı olunamayan bombalı eylem girişimidir. Olayın zanlısı olarak ABD vatandaşlığı almış Pakistan kökenli Faysal Şehzad yakalanmış ve mahkemede eylem teşebbüsünü itiraf etmiştir. Pakistan Talibanı, Times Meydanı bombalı eylem girişiminin ardından 2010'da ABD tarafından terör listesine eklenmiş, BM Güvenlik Konseyi'nin 29 Temmuz 2011 tarihli oturumunda örgüte yönelik yaptırım kararı alınmıştır. Örgüt, Pakistan ordusunun geniş çaplı operasyonları neticesinde 2010 yılında iki önemli bölge olan Khurram ve Orakzay'ı kaybetmiştir. Ancak ülke içinde Mehran Deniz Üssü ve farklı askerî noktalara düzenlediği saldırılar ile hem Pakistan'a hem de ABD güçlerine zarar vermiştir. Diğer yandan Pakistan ordusu bu dönemde hem Ortadoğu'da başlayan halk ayaklanmaları hem de bölgede cihat grupları arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkları ve kontrolsüzlüğü fırsata çevirerek askerî sahada kazanımlarını genişletmiştir. Pakistan ve ABD'nin örgüte vurduğu en büyük darbe ise örgütün lideri Hekimullah Mehsud'a 2013 yılında düzenlediği saldırdır. Mehsud, örgütün ABD tarafından 10 yıldan az bir zaman zarfında insansız hava araçları ile öldürülen üçüncü lideridir. Hekimullah'ın ölümünün ardından örgütün alt gruplarında ayrışmalar artmış ve ittifakla kurulmuş olan örgütlenme dağılmıştır. Yine bu dönemde IŞİD'in ortaya çıkarak neden olduğu kaosun etkileri örgütün saflarında da hissedilmiş ve örgütten kopuşlar devam etmiştir.

8 Haziran 2014'te Karaçi Havalimanı'na düzenlenen intihar saldırısı, Pakistan'ı kapsamlı "Zerb-e Azb Operasyonu"nu yapmaya sevk etmiştir. 15 Haziran 2014'te başlayan bu operasyon, 22 Şubat 2017 tarihine kadar devam etmiştir. Bu operasyondan sonra Pakistan Talibanı Kabileler Bölgesi'ndeki etkinliğini yitirmiş, sağ kurtulan mensuplarının çoğu Afganistan Talibanı'na katılmıştır. Örgüt aynı dönemde zaman zaman Pakistan topraklarında eylemler gerçekleştirse de geçmişte neden olduğu yıkım ve tepkilerden dolayı, operasyonları zayıf kalmıştır. Ancak son dönemde yaptığı bazı eylemlerle adını yeniden duyurmaya başlamış ve Pakistan hükümeti ile devam eden çatışmaları, Kasım-Aralık 2021 tarihleri arasında 1 aylık ateşkes ilan ederek durdurmuş ve barış müzakereleri süreci başlamıştır. Afganistan'da iktidarı devralan Taliban'ın Dışişleri Bakanı Emir Han Muttaki, yaptığı basın açıklamasında barış müzakerelerinin Afganistan İslam Emirliği'nin arabuluculuğunda sürdüğünü ifade etmiş ancak 2004 Şakai, 2005 Sararogha, 2006 Miramşah ve 2009 Svat Barış Antlaşmaları sürecindeki gibi çatışmaları sonlandıramamış ve ateşkes bozulmuştur. Örgütün eylemleri zaman zaman devam etse de 2024 yılına dek etkili olamamıştır.

Pakistan'da bilhassa Peştun ve Beluç etnisitenin yoğunlukta olduğu Kuzey ve Kuzeybatı bölgelerinde

süregelen lokal mağduriyet ve geri kalmışlık; TTP ve Beluç ayrılıkçılara hayatta kalma fırsatı vermektedir. TTP, Pakistan'da İmran Han'ın iktidardan uzaklaşması ile başlayan kaotik evreyi; modern medya araçlarını kullanarak, son dönemde yöneldiği Peştun milliyetçiliği ile harmanlanmış İslami retoriğe dayalı söylem vesilesiyle tabanını genişletmiş ve karşılık bulmuştur. Kuşkusuz bu hususta İmran Han'ın hapsedilmesi ile başlayan "Peştun mağduriyeti" propagandası etkili olmuştur.

2018 sonrasında, Afganistan'daki gelişmeler TTP için yeni bir fırsat penceresi açmıştır. ABD'nin Afganistan'dan çekilme süreci ve nihayetinde 2021'de Taliban'ın iktidara dönüşü, örgüt için stratejik bir avantaj oluşturmıştır. Afganistan'daki Taliban yönetimi doğrudan TTP'yi desteklemese de, coğrafi, ideolojik ve etnik bağlar dolaylı koruma sağlamaktadır. Bu dönemde TTP, sınır ötesi saldırılarını artırarak, profesyonelleşen medya faaliyetleri ve sosyal medyada "Umar Media" aracılığıyla çok dilli propaganda kampanyaları başlatmıştır. Örgüt, kendisini artık yalnızca "cihadi" bir yapı olarak değil, aynı zamanda "devletin baskısına karşı direnen toplumsal bir hareket" olarak tanımlamaktadır. Ayrıca teyidi mümkün olmasa da 2020 sonrasında Afganistan'daki çatışma ortamından kaçan çeşitli silahlı grupları bünyesine katması, TTP'nin hem kadro sayısını hem operasyonel kapasitesini artırması muhtemeldir. 2023 itibarıyla örgüt, Pakistan'da yılda ortalama 600'den fazla saldırı gerçekleştirebilen bir yapıya dönüşmüştür. Bu nedenle Pakistan'da devam eden şiddet ve kriz ortamında etkisi önemlidir.

Pakistan Talibanı İle Afganistan Talibanı'nın Farklılıkları

Afganistan Talibanı'nın ideolojik ve dinî alt yapısı; Diyobendi ekolü, Hanefi Mezhebi ve Peştun coğrafyasının karakterine göre şekillenmiştir. Usame bin Ladin'in Afganistan'a temelli dönüşünden sonra ise örgütte Selefilik'in etkisi görülmeye başlamış ve Bamyan kentindeki Buda heykellerinin yıkılması bu etkinin sonucu olarak değerlendirilmektedir. Ancak El-Kaide'nin ideolojik etkisinin, iyi ilişkilere rağmen sınırlı olduğu bilinmektedir.

TTP ise 11 Eylül sonrasında El-Kaide'nin Kabileler Bölgesi'ne sığındığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Örgütün lider kadrosu ve mensupları, Diyobendi Medreselerinde eğitim alan, ancak bir kısmı eğitimlerini tamamlayamamış gençlerden oluşmaktadır. El-Kaide'nin ideolojik manada etkisi, Afganistan Talibanı'na nispeten Pakistan Talibanı'nın üzerinde daha fazladır. Dolayısıyla Pakistan Talibanı'nın tamamı olmasa da bir kısmı bir dönem El-Kaide'nin ideolojisinden etkilenmiş veya faaliyetlerinden etkilenerek benzer refleksleri sergilemiştir.

Pakistan, Afganistan Talibanı'nın bölgedeki en büyük müttefiki olmuş ve Taliban kesinlikle Pakistan'a karşı askerî eylemlere girişmemiştir. Pakistan Talibanı ise bu durumun aksi bir politika sergilemiştir. Örgüt, kontrolünde olan bölgeler başta olmak üzere Pakistan'ın birçok bölgesinde silahlı eylemler gerçekleştirmiştir.

Afganistan veya Peştun toplumunda insan kaçırma olayları geleneklere aykırı kabul edildiği için Taliban da bu geleneğe uymaya dikkat etmiş; ancak TTP'nin bilhassa muhalif olan Peştun aşiret liderleri gibi zaman zaman adam kaçırma eylemleri gerçekleştirmesi ve bu geleneklere aykırı davranması, El-Kaide'nin örgüt üzerindeki tesirine bir örnektir. Afganistan Talibanı, El-Kaide'nin tecrübesinden faydalanıp küreselleşmesine rağmen, mücadelesini lokal seviyede sürdürmüş ve yerel örgüt olarak kalmayı tercih ederek doğduğu topraklarda işgal güçlerine karşı savaşmıştır. TTP ise El-Kaide'nin etkisi ile küreselleşmiş, Times Meydanı'nda bombalı eylem yapma teşebbüsü de bu etkiden kaynaklanmaktadır. Nitekim ilerleyen yıllarda Selefi-Cihadi ekolün etkisi ile dışlamacı (tefkirci) bir temayül göstermiştir. IŞİD'in bölgedeki yapılanması da yabancı savaşçıların dışında, bu örgütten ayrılan bazı mensupların katılımı ile kurulmuştur.

TTP, kendi iç yapısında kararlarını alma ve bağımsız hareket etme serbestisine sahip olsa da Taliban Hareketi'nin genel hiyerarşisinde, hareketin Afganistan'daki liderine sembolik de olsa bağlıdır.

Pakistan Talibanı Kaynaklı Afganistan-Pakistan Gerilimi ve Bölgesel Yansımaları

TTP'nin 8 Ekim 2025'te Afganistan sınırındaki Orakzay bölgesinde Pakistan güvenlik güçlerine karşı düzenlediği silahlı eylemde 11 asker ölmüştür. Ülkede ses getiren bu eylemin, doğrudan Afganistan hükümetinin desteğiyle yapıldığı iddia edilmiştir. Afganistan, Pakistan tarafından ortaya atılan TTP'ye destek sağladığı yönündeki iddiaları ısrarla reddederken, Pakistan bu açıklamaları kabul etmemekte ve Afgan Talibanı'nın TTP'yi desteklediği konusunda ısrar etmektedir. 8-15 Ekim tarihleri arasında süren çatışmalarda birçok sivil ve asker ölmüş; Pakistan, Afganistan'ın başkenti Kabil'de TTP liderlerine yönelik operasyon düzenleyerek öldürdüğünü iddia etmiştir. Katar ve Türkiye'nin arabuluculuğunda 17 Ekim Pazar günü iki ülke arasında ateşkes anlaşması imzalanmıştır.

Bu gerilim, ABD'nin 2021'de Afganistan'dan çekilmesinin ardından Taliban'ın iktidara gelmesinden bu yana iki ülke arasında yaşanan en tehlikeli gerilimlerden biri olarak görülmektedir. Çünkü çatışmalar yalnızca ciddi sivil kayıplar ve insani etkiler doğurmamış, aynı zamanda bölgesel istikrar açısından da ciddi risklere neden olmuştur.

2001 sonrası dönemde, yani ABD'nin sözde "Teröre Karşı Savaş" müdahalesiyle birlikte, Afganistan-Pakistan sınır bölgeleri devlet-dışı silahlı grupların hareket alanına dönüşmüştür. Özellikle TTP, zaman zaman Afgan topraklarını Pakistan içlerine yönelik saldırılar için üs olarak kullanmıştır. Bu durum, İslamabad'ın güvenlik endişelerini derinleştirmiş ve Pakistan'ı Afgan topraklarında TTP'ye karşı operasyonlar yürütmeye sevk etmiştir. İslamabad, Kabil'i bu gruplara göz yummakla, hatta dolaylı olarak destek vermekle suçlarken; Taliban yönetimi ise bu iddiaları reddetmekte ve Pakistan'ı ülke egemenliğini ihlal eden hava saldırılarıyla suçlamaktadır. Taliban yönetimi, ülke içinde otorite tesis etmekte ve ekonomiyi istikrara kavuşturmakta zorlanırken; Pakistan batı sınırında isyancı grupların faaliyetlerini bastırmaya ve kabile bölgelerinde güvenliği yeniden sağlamaya çalışmaktadır. Ekim 2025'ten önceki dönemde birçok sınır olayı yaşanmış; bunlar arasında karşılıklı topçu atışları ve insansız hava araçlarının kullanıldığı saldırılar da yer almıştır.

Nisan 2022'de yaşanan ve Taliban yönetiminin iktidara gelmesinden sonraki ilk büyük çatışmalardan biri, iki ülke arasındaki gerilimin seyrini göstermesi bakımından kritik önemdedir. O dönemde Pakistan, Afganistan'ın doğusuna yönelik ağır bombardımanlar gerçekleştirmiş, bu saldırılarda yaklaşık 47 Afgan sivil hayatını kaybetmiştir. Bu saldırılar, TTP tarafından düzenlenen saldırıların ardından gerçekleşmiş; Taliban yönetimi buna karşılık olarak Torkham Sınır Kapısı'nı geçici olarak kapatmıştır. Taraflar, karşılıklı olarak askerî operasyonları durdurma ve çatışmayı tırmandırmama konusunda bir mutabakata varmıştır. Taliban yönetimi, iktidarı yeni ele geçirmiş olmanın getirdiği kırılğanlık nedeniyle Pakistan'la doğrudan bir savaş istememiştir. Pakistan ise Taliban'ın TTP'ye açık destek vermesini önlemek amacıyla saldırılarını durdurmuştur.

Bunu izleyen dönemde sınırlı çatışmalar yaşansa da, Ekim 2025 olayları, hem coğrafi kapsamı hem de şiddet düzeyi bakımından eşi görülmemiş bir tırmanışı temsil etmiştir. Bu gelişme, iki ülke arasındaki tarihsel güvensizliğin birikimini ve bölgesel güvenlik düzeninin kırılğanlığını yansıtmaktadır. Taraflar arasında etkin bir sınır uyuşmazlığı çözüm mekanizmasının bulunmaması, gerginliğin sürekli yeniden alevlenmesine neden olmaktadır.

12 Ekim itibarıyla çatışmalar en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Taliban yönetimi, 58 Pakistan askerini öldürdüğünü ve bazı sınır noktalarını ele geçirdiğini açıklamıştır. Pakistan ise 23 askerinin öldüğünü, Afgan topraklarında TTP kamplarını imha ettiğini ve sınır hattı boyunca tam teyakkuz durumuna geçtiğini duyurmuştur. İnsansız hava araçlarıyla karşılıklı düzenlenen saldırılar, gerginliğin sınır çatışmalarının bölgesel düzeyde tırmanabileceği endişelerini artırmıştır.

Artan uluslararası baskı sonucu taraflar, 15 Ekim'de 48 saatlik geçici ateşkes ilan etmiştir. Ancak ateşkes sürecinde de ihlaller yaşanmış; Pakistan'ın Kabil yakınlarına düzenlediği hava saldırılarında 10 sivil hayatını kaybetmiştir. Aynı dönemde 7 Pakistan askeri ölmüş, 13'ü yaralanmıştır. Nihayet 19 Ekim'de, Katar Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye'nin arabuluculuğunda tarafların kalıcı bir ateşkes üzerinde uzlaştığı açıklanmıştır.

Genel olarak bakıldığında, Ekim 2025 olayları geleneksel sınır çatışmalarının ötesine geçerek insansız hava araçları, ağır topçu atışları ve karmaşık askerî araçların kullanıldığı çok boyutlu bir çatışmaya dönüşmüştür. Bu gelişmeler, iki ülkenin istikrarlı bir ateşkese sürdürebilme kapasitesinin sınırlı olduğunu göstermekte ve Afganistan-Pakistan sınırını, her an yeniden alevlenmeye müsait bir "sürekli kriz hattı" hâline getirmektedir.

Bölgesel düzeyde, Pakistan'ın askerî tırmanışı aynı zamanda Afganistan ile Hindistan arasındaki diplomatik yakınlaşmayı engellemeye yönelik bir stratejik hamle olarak da değerlendirilebilir. Afganistan Dışişleri Bakanı Emir Han Muttaki'nin, krizle eş zamanlı olarak Hindistan'a yaptığı bir haftalık resmî ziyaret, İslamabad tarafından dikkatle izlenmiş ve ülke içinde hem kamusal hem de kamuoyu düzeyinde ciddi anlamda tepkiyle karşılanmıştır. Pakistan, Afganistan-Hindistan yakınlaşmasının doğuda ve batıda "çifte kuşatma" yaratmasından endişe etmektedir. Bu nedenle, askerî baskı yoluyla Afganistan'a jeopolitik bir mesaj verilmiş, Yeni Delhi ile ilişkilerin derinleşmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Afganistan ise Pakistan'a bağımlı olmadığı mesajını vermek istemiştir.

Pakistan'daki iç politik ve ekonomik krizler de tırmanışın tamamlayıcı bir nedeni olarak öne çıkmaktadır. İsyançı ve ayrılıkçı grupların artan saldırıları, hükümetin ülke içinde ciddi bir meşruiyet krizi yaşadığını ve güvenlik zaafı olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, ülke tarihinin en ağır ekonomik krizlerinden birini geçirmektedir: yüksek enflasyon, para biriminin değer kaybı ve IMF politikalarına karşı yükselen toplumsal tepkiler, hükümet üzerindeki baskıları artırmaktadır. Ancak Hindistan ile yaşanan son savaşın sonuçlarından bilindiği üzere, böyle bir ortamda dış politika kaynaklı bir güvenlik krizi, hükümete iç kamuoyunun dikkatini dışa yönlendirme ve ulusal birlik söylemi üretme imkânı tanımaktadır. Dolayısıyla, Afganistan'la yaşanan gerginlik, Hindistan'ın da dahil olmasından ötürü kısmen iç politik istikrarı yeniden sağlama aracı olarak da işlev görmektedir.

Afganistan açısından ise bu krizin en önemli getirisi varoluşsal bir retoriği ifade etme fırsatıdır. Ülke dışındaki birçok muhalifin krizden ötürü Taliban Hükümetini destekleyici ve ulusal birlik mesajları vermeleri, hükümetin meşruiyeti açısından önemlidir. Taliban yönetiminin gerilime, "ulusal egemenliğin korunması ve dış müdahalelere karşı direnç gösterilmesi" söylemiyle karşılık vermiş; bu saldırılara karşı koyarak, hem halkına hem de uluslararası topluma "egemen bir devlet" imajını güçlendirmek istemektedir. İç politikada bu kriz meşruiyet sağlama fırsatı sunmuş ve Afgan halkının milliyetçi duygularına hitap edilerek, Pakistan'ı "sömürgeci sınır mantığını sürdüren dış güç" olarak tanımlamak, Taliban'ın halk nezdindeki konumunu güçlendirmektedir. Aynı zamanda bu söylem, Taliban'ın uluslararası toplumdan dışlanmasına karşı bir "direnç meşruiyeti" zemini oluşturmaktadır. Afganistan, Pakistan'la yaşanan bu kriz üzerinden uluslararası izolasyondan çıkma fırsatını aramaktadır. Bu nedenle, kriz yönetiminde arabuluculuk yapan Katar, Türkiye ve Suudi Arabistan gibi ülkelerle diplomatik temas kurmak, Taliban yönetimi için dış politik açılımın varoluşsal açıdan ilk adımı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, Hindistan'la geliştirilen sınırlı diplomatik ilişkiler de bu stratejinin bir parçasıdır.

Sonuç olarak, Taliban yönetimi için bu kriz yalnızca bir güvenlik meselesi değil, aynı zamanda egemenlik, tanınma ve uluslararası meşruiyet meselesidir. Bu nedenle Afganistan'ın sert söylemi, hem dış saldırılara karşı caydırıcılık üretmek hem de içeride devlet otoritesini güçlendirmek amacı taşımaktadır.

Olası Senaryolar ve Çözüm Perspektifleri

Afganistan ile Pakistan arasında Ekim 2025'te yaşanan çatışmalar, iki ülke ilişkilerinde yeni bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Bu gelişme, yalnızca geçici bir askerî gerginliğin devamı olmayıp, aynı zamanda bölgesel istikrarın geleceğini etkileyecek varoluşsal ve yapısal bir güvenlik krizinin emarelerini taşımaktadır. Bu nedenle, çatışmanın geleceğine ilişkin farklı senaryoları değerlendirmek, olası çözüm yollarını anlamak açısından önemlidir:

1. İyimser Senaryo: Ateşkesin Kurumsallaşması ve Sınır İşbirliğine Dönüş

Bu senaryo, Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan öncülüğündeki arabuluculuk sürecinin kalıcı bir diplomatik çerçeveye dönüşmesi üzerine kuruludur. Bu çerçevede taraflar, mevcut ateşkesi sadece askerî bir duraklama olarak değil, aynı zamanda güven inşası ve sınır yönetiminde kurumsal işbirliği için bir fırsat olarak değerlendirebilir.

Pratik olarak, iki ülke arasında ortak sınır komisyonlarının kurulması,

İstihbarat paylaşımı mekanizmalarının oluşturulması,

Güven artırıcı önlemlerin (sınır devriyeleri, erken uyarı sistemleri, ortak operasyon protokolleri) geliştirilmesi beklenebilir.

Bu düzenlemeler, tarafların karşılıklı güvenini güçlendirirken, sınır bölgelerinde yaşayan sivilin güvenliğini artırabilir. Böyle bir süreç, aynı zamanda Taliban yönetiminin uluslararası meşruiyet kazanması açısından da kritik bir adım olacaktır. Zira, Afganistan'ın bu tür bölgesel güvenlik düzenlemelerine katılımı, onu uluslararası sistemde sorumlu bir aktör olarak konumlandırabilir. Buna karşılık Pakistan açısından bu senaryo, sınır istikrarını yeniden tesis etmek ve Taliban'la diyalog yoluyla güvenlik risklerini minimize etmek anlamına gelecektir. Bu durumda, Güney Asya'da ekonomik işbirliği ve güvenlik diplomasisi temelinde yeni bir istikrar modeli doğabilir. Bu senaryo, arabulucu ülkelerin olumlu yönde etkili katılımlarıyla hayata geçirilebilir.

Yine iyimser bir senaryoya göre, iki ülke ilişkilerinde orta vadede güvenlikten işbirliğine yönelik bir geçiş söz konusudur. İşlevsel güvenlik işbirliği temelinde bir geçiş süreci mümkündür. Bu perspektife göre:

Taraflar, güvenlik ve ekonomi arasındaki bağlantıyı kabul eder,

Ticaretin yeniden canlandırılması,

İnsani yardım koridorlarının açılması,

Sınır bölgelerindeki altyapı projelerinin ortaklaşa yürütülerek güven inşası pratikleştirilir.

Bu kapsamda:

2011–2012 yılında aktifleştirilen Pakistan-Hindistan ticaret normalleşmesi yol haritası benzeri bir planın Afganistan için de gündeme getirilebileceği düşünülmektedir.

Afganistan'la ikili sınır güvenliği protokolleri oluşturularak, her iki tarafın da kontrolsüz silahlı gruplara karşı ortak tavır geliştirmesi sağlanabilir.

2. Gerçekçi Senaryo: Kırılgan Ateşkes ve Süregelen Düşük Yoğunluklu Çatışma

Bu senaryo, iki taraf arasında imzalanan anlaşmanın resmî olarak yürürlükte kalmasına rağmen, zaman zaman ihlallere ve karşılıklı suçlamalara sahne olacağını öngörmektedir.

Taraflar, mevcut durumu "çatışmasızlık" olarak koruyabilir; ancak eğilimler nedeniyle tam bir barış süreci başlatma iradesi göstermeyebilir.

Sınır boyunca kontrolsüz silahlı gruplar varlığını sürdürür, bu da bazen küçük çaplı çatışmalara neden olur.

Her iki taraf da bu ihlalleri "savunma amaçlı" olarak nitelendirir ve diplomatik kanalları açık tutmakla birlikte siyasi irade eksikliği nedeniyle krizi çözemez.

Bu senaryoda, Afganistan ve Pakistan arasındaki ilişki "düşük yoğunluklu istikrarsızlık" biçiminde devam eder. Bu durum, her iki ülke için de uzun vadede yıpratıcıdır:

Pakistan açısından sınır bölgelerinde güvenlik maliyetlerini artırır,

Afganistan açısından ise uluslararası izolasyonun devam etmesine yol açar.

Bu senaryonun en muhtemel görünmesi, tarafların ne savaş ne barış stratejisini benimsemelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak Pakistan'ın Afganistan'ı resmî olarak tanınması, birinci senaryonun hayata geçirilmesinde önemli bir aşama olacaktır.

3. Olumsuz Senaryo: Bölgesel Çapta Yeni Bir Askerî Tırmanma

Bu senaryo, ateşkesin çökmesi ve çatışmaların tam ölçekli bir askerî krize dönüşmesi ihtimaline dayanmaktadır. Bu durumda:

Sınırdaki askerî çatışmalar genişleyebilir ve yeni cepheler açılabilir,

Pakistan, TTP unsurlarını hedef alma gerekçesiyle daha kapsamlı ve derin hava operasyonları düzenleyebilir,

Taliban yönetimi ise millî egemenlik söylemi üzerinden misillemelere başvurabilir.

Bu tür bir gelişme, Afganistan-Pakistan hattında kontrolsüz bir güvenlik boşluğu yaratacaktır.

Diğer bir tehlikeli durum ise bu çatışmanın üçüncü taraf aktörleri çekme potansiyelidir:

Çin, ekonomik çıkarlarını korumak adına Pakistan'a açık destek verebilir,

Hindistan, Taliban yönetimiyle taktiksel işbirliğini derinleştirebilir,

İran, doğu sınır güvenliği gerekçesiyle askerî tedbirler alabilir ve iki ülkedeki Şii grupların varlığını öne sürerek krizi derinleştirebilir.

Böyle bir tablo, Güney Asya'da yeni bir vekâlet savaşları dönemini başlatabilir. Bu nedenle, uluslararası toplumun diplomatik önleyicilik mekanizmalarını hızla devreye sokması hayati önem taşımaktadır.

Sonuç

İngiltere'nin XIX. yüzyılda Afganistan Emirliği ile sınırını belirleyen Durand Hattı, daha sonra Pakistan-Afganistan sınırı olarak kabul edilmiştir. Ancak Durand Hattı, Peştunların yaşadığı toprak parçasını ikiye ayırmıştır. Dolayısıyla günümüzde devam etmekte olan birçok sınır sorununun benzeri, Pakistan ve Afganistan arasında da benzer bir nedenden ötürü sürmektedir. Öyle ki bu sınır sorunu, iki ülkenin ilişkilerindeki başlıca parametreye dönüşmüş, Pakistan ve Afganistan birbirlerine karşı üstün konuma geçmek için bu sorunu sürekli gündemde tutarak faydalanma çabasıdadır. Pakistan, Afganistan dosyasında her zaman Peştun dinamiği ile işbirliği yaparak kazanımlar elde etmeye çalışmıştır.

Sovyet Rusya'ya karşı Afganları hem savaşçı hem de askerî lojistik bakımından besleyen Pakistan tarafında kalan Peştun toprakları (Kabileler ve Hayber Pahtunhva Bölgeleri), 11 Eylül sonrasında Taliban ve El-Kaide'nin sığınağı ve karargâhı olmuştur. Ancak eski dönemde cephenin geri hattı olan Pakistan toprakları, yeni dönemde çatışmaların yaşandığı bölge olmuştur.

Pakistan, hem müttefiki olan Taliban hem de ABD ile olan ilişkilerden dolayı iki ateş arasında kalmış ve bu dönemde zaman zaman ABD'nin isteği doğrultusunda Kabileler Bölgesi'ne sığınan El-Kaide ve Taliban unsurlarını ABD'ye teslim etmiştir. Bu durum Pakistan yönetiminin mücadele edeceği yeni bir sorunu

doğurmuştur. Zira Pakistan'ın bağımsızlığından itibaren iç işlerinde serbest olan bu zorlu bölgelere Pakistan ordusunun girmesi, bölge halkı arasında huzursuzluğa sebep olmuş ve Pakistan'ı savaş alanına çevirecek olaylar silsilesi başlamıştır. İki taraftan sıkıştırılan Pakistan yönetimi, sonunda tercihini savaşçılara karşı mücadele etmekten yana kullanarak bu dönemde ABD güçleri ile birçok ortak operasyon gerçekleştirmiştir. Pakistan'ı kan gölüne çeviren bu olaylar silsilesindeki en önemli halka ise bir dönem Afganistan cephesine en çok mücahit gönderen kurumlardan olan Lal Mescidi'ne yapılan operasyondur. Bu olaydan sonra çeşitli dönemlerde Afganistan'da savaşlara katılan Pakistanlı Sünni örgütler, medrese öğrencileri ve Peştun kabileleri, çatı örgüt TTP'yi kurmuştur. Farklı yapıların bir araya gelmesi ile teşkil edilen bu oluşum, El-Kaide ve Keşmir'de Hindistan ordusuna karşı savaşan milis unsurların verdiği gerilla eğitimleri sayesinde Pakistan'ın her yöresinde etkili eylemler gerçekleştirerek ülkenin ulusal güvenliğini tehdit etmiştir. Diğer yandan Afganistan'da bulunan ABD işgal güçlerinin silah ve lojistik ihtiyacını karşılayan Pakistan içindeki askerî üslere, lojistik merkezlerine ve büyükelçiliklere eylemler düzenlemiş; geçmişte olduğu gibi cepheye savaşçı göndermiştir. Etkili liderlerinin farklı zaman dilimlerinde insansız hava araçları ile düzenlenen nokta atışı operasyonlarla öldürülmesi, yerli ve yabancı militanlar ve kabileler arasındaki görüş ayrılıkları örgütü bir dönem zayıflatmıştır.

2024 seçimlerinin ardından yaşanan kutuplaşma, kurumların zayıflaması ve ekonomik kriz, TTP gibi dinî ve etnik söyleme dayalı muhalif devlet-dışı aktörlerin "devletin adaletsizliği" söyleminin halk nezdinde karşılık bulması ile sonuçlanmıştır. Siyasi, ekonomik ve kurumsal zayıflıklarla ilave olarak Nisan 2025'te Hindistan kontrolündeki Cammu Keşmir'in turistik Pahalgam bölgesinde düzenlenen saldırı sonrası, Pakistan-Hindistan arasındaki su anlaşmasının askıya alınması ve sınır çatışmalarının yeniden başlaması, Pakistan'ı her ne kadar Hindistan'a karşı üstün konuma yükseltse de; TTP'nin Ekim 2025'te Orakzay bölgesinde güvenlik güçlerine düzenlediği saldırı sonrasında başlayan Afganistan-Pakistan gerilimi bölgesel güvenliği daha kırılgan hale getirmiştir.

ABD'nin 2021'de Afganistan'dan çekilmesiyle oluşan jeopolitik boşluk, Pakistan'ın güvenlik tehdidi algısını derinleştirmiştir. Taliban yönetiminin Afganistan'da iktidarı ele geçirmesi, ideolojik olarak TTP'nin cesaretlenmesine yol açmıştır. TTP, Pakistan içinde kalkınma ve temel hizmetlerde ihmal edilen bölgelerdeki boşluktan faydalanarak yeniden yapılanmış ve saldırı kapasitesini artırmıştır. Bu durum, Pakistan'ın "ulusal egemenlik" kavramını yeniden tanımlamasına neden olmuştur; çünkü artık tehdit, yalnızca sınır ötesinden değil, kendi iç bölgelerinden de yükselmektedir. İran'la yaşanan sınır çatışmaları ve Beluç ayrılıkçıların sınır ötesi ağları da Pakistan'ın doğu ve batı cephelerinde sürekli bir tehdit oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Pakistan'ın kuruluşundan bu zamana dek süregelen güvenlik paradigması; TTP'nin tarihsel gelişimi ışığında ele alındığında, Pakistan'ın karşı karşıya olduğu güvenlik sorununun yalnızca "askeri" bir mesele olmadığını açıkça göstermektedir. Ayrılıkçı ve tedhişçi yapılar hem devletin kurumsal zafiyetlerinden hem de toplumsal kimlik yarıklarından beslenen, karma bir yapı haline gelmiştir. Her zayıflama döneminin ardından, yeni bir siyasi veya bölgesel değişim dalgası, TTP'nin yeniden güçlenmesi için elverişli bir zemin yaratmaktadır. Bu nedenle, TTP'yi sadece bir silahlı grubun yükselişini değil; aynı zamanda Pakistan'daki devlet-toplum ilişkilerinin kırılganlığını, kimlik siyasetinin derinliğini ve yönetsel krizlerin sürekliliği zaviyesinden değerlendirmek gerekmektedir. Böylece Pakistan'da süregelen ekonomik ve güvenlik krizi, devlet-dışı silahlı aktörlere hem tahakküm alanı sağlamakta hem de Pakistan'ın ulusal güvenliği için büyük bir tehdit olan sorunla mücadelesi devam etmektedir.

Diğer yandan Afganistan-Pakistan çatışmasının dinamikleri, iki ülke arasındaki tarihsel güvensizliğin derinliğini ortaya koymaktadır. Pakistan, sınır ötesi tehditleri ortadan kaldırmayı hedefleyen bir güvenlik paradigmasıyla hareket ederken; Afganistan, egemenlik ihlallerine karşı direnç gösteren bir ulusal kimlik siyaseti izlemektedir. Bu nedenle çatışmanın doğası "güvenlik ve egemenlik" ikilemi üzerine kuruludur: Pakistan güvenliği sağlamak adına Afganistan'ın iç alanına müdahale ederken, Taliban bu müdahaleyi egemenlik ihlali olarak görmektedir. Bu karşılıklı meşruiyet krizinin çözülmemesi halinde, sınır hattı uzun vadede bir sürekli çatışma kuşağına dönüşme riski taşımaktadır.

Kaynakça

The U.S. War in Afghanistan 1999-2021. Council on Foreign Relations, tarih yok.

Abbas, Hassan. «Extremism and Terrorism Trends in Pakistan: Changing Dynamics and New

Challenges.» *Combating Terrorism Center at West Point CTC Sentinel*, no. 14 (Şubat 2021): 44-49.

Ahmed, Khaled. «A Not-so-silent Operation.» *SLEEPWALKING TO SURRENDER Dealing with Terrorism in Pakistan* içinde, 81. Penguin Books, 2016.

Ahmed, Samina. *The Pakistani Taliban Test Ties between Islamabad and Kabul*. Brussels, tarih yok.

Akademi, MEPA News. *Pakistan Talibanı Dosyası*. 31 01 2021.

Aljazeera. «harakat taliban bakistan .» *harakat taliban bakistan* . 10 02 2014.

Basit, Abdul. *Tehreek-e-Taliban Pakistan's Discursive Shift From Global Jihadist Rhetoric to Pashtun-Centric Narratives*. Global Research&Analysis, Wahington: The Jamestown Foundation, 2021.

bbc.com. 1 Kasım 2013. <https://www.bbc.com/news/world-asia-24464506> (erişildi: Mayıs 7, 2021).

BLAIR, CHARLES P. *Anatomizing Non-State Threats to Pakistan's Nuclear Infrastructure: The Pakistani Neo-Taliban*. Analiz, Washington: Federation of American Scientists, 2011, 33.

Bozarslan, Hamit. «Büyük Sarsıntı.» *Ortadoğu-Bir Şiddet Tarihi* içinde, çeviren Ali Berktaş, 143-144. İstanbul: İletişim, 2018.

Bulut, Faik. «El Kaide Nedir?» *Cihat Yolcuları El Kaide'nin Sırları* içinde, 18. Cumhuriyet Kitapları, 2008.

Burget, Fazıl Ahmed. «“Durand Hattı”: Afganistan-Pakistan Arasında Yaşanan Kavga'nın Diğer Adı.» *Ortadoğu Analiz (ORSAM)* 5, no. 56 (2013): 60-66.

Büyükkara, M. Ali. «Taliban ve Selefiler.» *Çağdaş İslami Akımlar* içinde, 100. Klasik, 2016.

Büyükkara, Mehmet Ali. «Diyobendiyye, Taliban Hareketi, Taliban ve Selefiler, Pakistan Talibanı.» *Çağdaş İslami Akımlar* içinde, 86-89, 91-100. Klasik Yayınları, 2016.

Büyükkara, Mehmet Ali. «el-Kaide ve Küresel Cihat.» *Çağdaş İslami Akımlar* içinde, 72-73. İstanbul: Klasik, 2016.

Çetin, Halis. «Küreselleşme Sürecinde Küresel Siyaset.» *Siyaset Bilimi* içinde, 689. Orion, 2020.

Çetinkaya, Behlül. *Benazir Butto İlk Kez Öldürüldüğü Yerde Anıldı*. Islamabad: AA, 27 12 2019.

Çevik, Salim. *Pakistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*. İstanbul: SETA, 2013, 102-111.

—. *Pakistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*. Ankara: SETA, 2013.

Çiçek, Prof. Dr. M. Halil. «Medresenin Tarihçesi.» *Şark Medreselerinin Serencamı* içinde, 32. İstanbul: Beyan, 2009.

Esposito, Jaohn L. «Modern Bir Teröristin Ortaya Çıkışı.» *Kutsal Olmayan Savaş İslamcı Terör* içinde, çeviren Nuray Yılmaz-Ertan Yılmaz, 17-30. Oğlak Yayınları, 2002.

European Asylum Support Office (EASO). *Pakistan Güvenlik Durumu*. Menşe Ülke Bilgisi Raporu ,

Luxembourg: European Asylum Support Office, 2019, 14.

State, U.S. Department of, dü. *Foreign Terrorist Organizations*. 1 Ocak 2010.
<https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/> (erişildi: Mayıs 7, 2021).

Geyik, Selda. «Göç ve Afganlar: “İstikrarlı Mülteciler”.» *Göç Araştırmaları Dergisi* 4, no. 2 (2018): 128-159.

Günaltay, Ahmet. *Pakistan'da Terör ABD'yi Hedef Aldı*. DW, 05 04 2010.

Heywood, Andrew. «Küresel Siyasetle Tanışma.» *Küresel Siyaset* içinde, 25. BB101, 2018.

Hussain, Abid. *How Pakistan changed in 2024*. Doha: Aljazeera, 2024.

Hussain, Zahid. «The Legacy of Lal Masjid.» *The Legacy of Lal Masjid*. 13 Temmuz 2017.

«İçişleri Bakan Yardımcısı Abdulrauf'un Ailesine Söz Verdi.» sputniknews.com, 16 01 2021.

İNSAMER. «Pakistan.» *Ülke Profilleri/Pakistan*. İNSAMER-İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, tarih yok.

Islamic State Khorasan (IS-K). Güvenlik-Terörizm, Washington: CSIS Center for Strategic&International Study, 2018, 1-5.

Jadoon, Amira. *The Evolution and Potential Resurgence of the Tehrik-i-Taliban Pakistan*. Güvenlik-Terörizm, Washington: UNITED STATES INSTITUTE OF PEACE, 2021, 3-22.

«jamaeat 'afghaniyat wabakistaniat musalahat tabayie tanzim aldawla (Arapça).» Doha: aljazeera, 12 01 2015.

Khan, Aarish Ullah. *The Terrorist Threat and the Policy Response in Pakistan*. Güvenlik-Terörizm, Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute (sipri), 2005, 1-48.

Khan, Ismail. *dawn.com*. 10 Aralık 2021. <https://www.dawn.com/news/1662934> (erişildi: Aralık 10, 2021).

Khan, Muhammad Sheharyar. «2001'DAN 2009'A PAKİSTAN'DA TERÖR ÖRGÜTLERİ VE DİNİ AKTÖRLER.» *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Doktora Tezi*. Ankara, 2012.

Kılıç, Fatih. «FATA'NIN KP EYALETİ'NE BAĞLANMASI, BÖLGEDE UZUN SÜREDİR DEVAM EDEN TERÖR VE YOKSULLUK PROBLEMLERİNE ÇÖZÜM GETİRECEK Mİ?» Celalabat: İktisatveGirişimcilikÜniversitesi,Türk Dünyası Kırgız –TürkSosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2019.

Kışlakçı, Turan. «Lal Mescidi Komplosu ve Pakistan Talibanı'nın Doğuşu.» *Dünya Bülteni*, 10 07 2007.

Laila, Bokhari. *WAZIRISTAN - Impact on the Taliban Insurgency and the Stability of Pakistan*. Güvenlik, Kjeller: FORSVARETS FORSKNINGSinSTITUTT-Norwegian Defence Research Establishment, 2016, 7-24.

Lewis, Bernard. «License to Kill: Usama bin Ladin's Declaration of Jihad.» *Foreign Affairs*, 1998.

Lewis, Bernard. «Savaştan Savaşa.» *İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi* içinde, 416. Arkadaş, 2017.

Mattoo, Ishita. *THE FAISAL SHAHZAD STORY INSIGHTS & IMPLICATIONS*. Özel, New Delhi: Institute of Peace and Conflict Studies, 2010, 1.

Murphy, Eamon. «The fallout from the US invasion of Afghanistan Politics, terrorism and sectarian violence in Pakistan since 9/11.» *The Making of Terrorism in Pakistan Historical and social roots of extremism* içinde, 154. Oxon: Routledge Critical Terrorism Studies, 2013.

Murphy, Eamon. «The siege of the Lal Masjid and the formation of the Pakistan Taliban (Tehrik-e-Taliban Pakistan).» *The Making of Terrorism in Pakistan* içinde, 150. Routledge Critical Terrorism Studies, 2013.

Özcan, Azmi. «1857 Büyük Hind Ayaklanması ve Osmanlı Devleti.» *İslam Tetkikleri Dergisi* (İstanbul Üniversitesi edebiyat Fakültesi Yayınları), no. 9 (1995): 269-277.

Qian, Xuemei. «Understanding the Phenonema of Pakistani Taliban.» *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)* (Shanghai İnternational Studies Universty) 5, no. 1 (Jul 2018): 61-80.

Sadat, Sayed Khodaiberdi. «Afganistan Türkmenleri Hükümeti Protesto Etti.» *Afganistan Türkmenleri Hükümeti Protesto Etti*. Anadolu Ajansı, 23 12 2020.

Sander, Oral. «Alt Kıtada Bağımsızlık ve Sonraki Gelişmeler.» *Siyasi Tarih 1918-1994* içinde, 324-327. Ankara: İmge Kitabevi, 2019.

Shakir, Shafiqullah. «Taliban ve Peştunistan Sorunlarının Afganistan-Pakistan İlişkilerine Etkileri.» *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara, 2020.

Siddique, Qandeel. *Tehrik-e Taliban Pakistan AN ATTEMPT TO DECONSTRUCT THE UMBRELLA ORGANIZATION AND THE REASONS FOR ITS GROWTH IN PAKISTAN'S NORTH-WEST*. Danish Institute For International Studies (DIIS), Copenhagen: Danish Institute For International Studies (DIIS), 2010, 4.

Siddique, Qandeel. *TEHRIK-E-TALIBAN PAKISTAN AN ATTEMPT TO DECONSTRUCT THE UMBRELLA ORGANIZATION AND THE REASONS FOR ITS GROWTH IN PAKISTAN'S NORTH-WEST*. Analiz, Copenhagen: DIIS . DANISH INSTITUTE FOR INTERNATIONAL STUDIES, 2010.

Siddique, Qandeel. *Tehrik-E-Taliban Pakistan An Attempt To Deconstruct The Umbrella Organization And The Reasons For Its Growth In Pakistan's North-West*. Analiz, DIIS . DANISH INSTITUTE FOR INTERNATIONAL STUDIES, Copenhagen: DIIS . DANISH INSTITUTE FOR INTERNATIONAL STUDIES, 2010, 9.

Suri, Ömer Abdulhakim Ebu Musab. «Dinin Yitirilmesi.» *Küresel İslami Direniş Çağrısı* içinde, çeviren La Tedri (M.A.), 119. Anlatı Yayınları, 2014.

Şahzad, Seyid Saleem. «el-Kaide ve Taliban'ın İçinde.» 99-103. Küresel Kitap, 2014.

«Taliban behind Times Square plot, says US.» *The Guardian*, 09 05 2010.

Tehrik-i Taliban Pakistani. Güvenlik-Terörizm, Kaliforniya: Stanford Universty, 2018, 1-14.

Tellis, Ashley J. *Pakistan and the War on Terror Conflicted Goals, Compromised Performance*. Güvenlik-Çatışma, Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 2008, 3-47.

